

בן ברוך שיש לו אשה שאינה בקיאה כ"כ כסיב התפילות וגם לו שני
בנים כבן חשע ועשר נקרא בערב פסח שהוא ערב שבת לבפנ קמן לסול
שם וגם תוגד לו שרק בו בחר בעל הברית ולא בזולתו לעשות תמצות
ועוד כתבו לו שאם לא יבוא אזי לא יזבלו בני הכפר להתפלל בצבור
וחנה ידוע להתמנהל שבעל הברית אשר ביתו נבנה מעבר לנהר באופן
שמן הנסנע לבא אל בית התפלה אם לא ע"י מעברתא אינו מן המתדרינ
בעניני בשרות וסניף לזה שאשתו בעת בהיותה בחדר טשכבה איננה
יבולה לשום עין פקחת על עסקי הבית אמנם אין לו (ורק לו לבדו
כלי בני ביתו) מקום ללון אצל איש אחר מבני הכפר. ואשתו של
מוהל באשר שמעה מה נשאל מבעלה אמרה לו שמפני עיכובים שונים
לא רצתה ללכת במשך ימים הראשונים של יו"ט אצל אחד מרעייהם.
ועתה בא המוהל לפנינו בצהרים של ע"פ ושאלתו בידו אם מותר לו
ללכת אל הכפר או לא.

תשובה:

מלשון השאלה משמע שאין כאן שום תקנה שימול את הילד
בזמנו ושנ"כ לא יבטל את הסדר בביתו ושמת יו"ט עם אשתו ובניו
ותפלה בציבור וקה"ת בעירו כדרכו בקודש ושלא יבנס לתוך חשמי
איסור ע"י שהכפר הוא בתוך תחומה של עיר שך שם המוהל או ע"י
עירובי תחומין שאם היה בן אינו צריך לפנים שבלי אכטניא בכפר
יכול לילך אחר התפלה בציבור ואחרי אכלו בביתו ואחרי שחה אל
הכפר ולשוב קודם הסדר השני רק שאז יהיה צריך לשלוח את מכשיריו
וקצת אוכליו שיאלץ שם למעודת כ"ט ולקיים מעודה שלישית ע"י גוי
בע"ש ~~אע"פ~~ ואע"ג שצריך להסמך^ש חדא בדי שיכיר שהם מאכליו וגם
כדי שבלי המילה והאיספלגית שתיקן מבעו"י לא ינעו לד"א ויגרמו
ח"ו סכנה לקר הנימול) הנה אין שם איסור להתירם בשבת דהא כתב
הטור כסי' שי"ד וז"ל תזמנות שבכלים שהביסו שלהם קשור בהם
בתכל יכול להתירו ולחמו בסכין עכ"ל להנה מצד זה אין כאן מניעה.
אמנם כל זה אם המילה תהיה בי"ט ראשון שהוא ש"ק אבל לכאורה
נראה שבי"ט שני שלאחר השבת א"א ע"י עירוב אמנם נראה מש"ע סי'
תמ"ז שאף לי"ט שני יכל לערב בעי"ט ובפי"א תא ס' ארתמ"א תיים שם
ס"ק ב' בשם ס' בי"ע לעירוביו דף ל"ח בד"ו עירב מע"ש לי"ט
שאתר השבת לבד ולא על שבת דבכה"ג יש להקל עכ"ל. (ולא ראיתי דבה
זה במקומו) אלמא אם לי"ט שני אין בזה עיכוב.

אמנם אם היהבן הנה גפלה כל השאלה ארצה אלא ונדאי כוזנת

השאלה שא"א באופן כזה, דהא תכבדא להחיר איסור התומין לצורך ~~מ~~מילת
 מילה גדתיית בשתי ידיים בשו"ת יהודה יעלה תא"ת ט"ז צ"ב דשם נתן
 המחירי טעם לפגם מפני שאין זו שטתו ועונג יו"ט להגב בי"ט
 אשתו ובניו לבדם עכ"ל. ומעתה אם ילך יש שם ביטול מצוות וחששי
 איסור. והן א' ביטול מצות הנדה. ב' ביטול מצות שמתת יו"ט. ג'
 חשש איסור תמך בפסח. וד' או איסור הפלגה בספינה או ביטול תפלה
 בציבור וקריאת התורה. ונבארם כסדר הזה לידע אם יש בזה איסור
 אם יעזוב את ביתו וילך אל הכפר לקיים מצות מילה.

מצות הנדה בלילי פסחים דאורייתא הוא כדמוכח ברמב"ם א :

פ"ז מהל' הטען ומצה הל' א'.

ואף הנשים תייבזת בקצת מצוות של לילי פסחים דגורטינן
 בפסחים מ"ג כל שישנו בבל תאכל חטף ישנו בקום אכול מצה והני
 נשי אע"ג דאכילת מצה מ"ע שהזמן גרמא היא תייבזת בה טה"ח טעמם
 זה. ואיתא (שם דף ק"ח) נשים תייבזת בד' בוסות שאף הן היו באותו
 הגט. ולכאורה משמע סדברי התוס' שם ד"ה שאף דלא וייבו תכמים את
 הנשים טעמם זה אלא במילי דבנן וא"כ מצות הנדה שהיא מדאורייתא
 לא תחול על הנשים. אמנם הנחיד"א בבר"י תא"ת ט"ז תע"ג אות מ"ו
 הוכיח מתוס' ד"ה שאף בטגילה דף ד' שגם בדאורייתא אמרינן שאף
 הן כו' אלמא גם לשיטת התוס' אנו מוחלט שפטורות הן. גם מלישנא
 דטוש"ע ס"י תע"ב ט' י"ד מוכיח שהנשים תייבזת בהנדה (יעו"ש באורד)
 ואף לדברי הרב בית דוד ס"י רנ"ו שהביא שם ושהשיג עליו אע"ג
 דלדידיה נשים פטורות ממצות הנדה מ"מ מצוה על הכרים להגיד להן
 בלילי פסחים. - והנה אשתו בעצמה אינה יכולה לסדר ההנדה דהא איפה
 בקיאה כ"כ בטיב התפילות ולכה"פ מצוה עליו לטפר לה ביציאת מצרים
 ביום התוא. זה יהיה לו עיכוב אחד מלצאת מעירו. - ועוד מקרא טלא
 הוא והנדה לבנך ביום ההוא לאמר כו' וכ' תרמב"ם שם הל' ב' מצוה
 להודיע לבניו שנ' והנדה לבנך כו' וכלע"ד שאין זו מצוה דאורייתא
 דווקא דהא ~~מ~~מל' א' מתחיל וז"ל מצות עשה של תורה כו'

ומייתי מזכור את היום הזה. וגם שאר פוסקים לא הביאו מצוה זו
 בנוגע לבנים בפ"ע. ועוד בקידושין נחזיקא דמצוות הן על האב לא
 מנה בחובם מצות הנדה. אבל עכ"פ משום מצות חיובך שמיא מדרבנן
 איכא. ואמרינן בעלמא קטן שנוהג לחיובך הנה מכן מ"ש שנים ואילך
 וזה מתקיים בנ"ד ועוד הא כתב התוס' יעקב ט"ז תע"ב ס"ס ב"ד

דלעכצן סדר הזה חגיע לחינוך בנו ה' וז' בסוכה אבל י"ל
דהא בברכות ב' אטתני' דנשים וקטנים פטרי' מקצ' כתב רש"י ז"ל
דקמנא אפי' הגיע לחינוך פטור טק"ש דהא אינו מצוי חסיד אצלו
כשהגיע זמן ק"ש אלמא אין מצות תינוך אלא הכא דאפשר ובאן לא יהא
מצוי אצל בנו אם ילך ויהא פטור מתיבך. ועוד אפי' את"ל והגדת א'
לבנך דווקא דאורייתא היא מ"ם לא גרע מת"ת (וכ"ש אם לא יהא אלא
משום תינוך) ובזה ב"ע מודי שאפשר ע"י שליח. ומזכרת מטושע סי'
תפ"ד שאפשר שיסדר אדם התגדה עם כל הברכות בבתי' הרבה אע"פ
שיצאז כבר (מהא דר"ה ב"ט) אלמא אם ימצא מי שרוצה לבא אל ביתו
ולסדר תהגדה לפני אשתו ובניו ואם תתמצא אשתו בכך שפיר דמי
וזא לאו אין להתיר לו ללכת אל הכפר דהא מצוות דגופיה עדיף
ממילת בנו של אחר. וזהא כתב הרא"ש בפ' כיסוי הדם סי' ת' וז"ל
ומעשה באחד שאמר למוהל אחד שימול את בנו וקדם אחר וטלו זחכע
הראשון מן השני י' זהובים ופטרו ר"ת יעו"ש וכלאו הנך טעמי דר"ת
נ"ל לפטור המוהל דאע"פ שאמר האב למול אתר למול את בנו לא זכה
באותה המצוה לחייב אחר אם קדם ועשה כו' וכדיבור שאמר האב למוהל
למול / למול / למול / למול / למול לא זכה למצוה לחייב לאחר אם קדמו עכ"ל.
וכ' ר' ירוחם סי' מישרים נתיב ל"א סוף ת"ד (הובא בב"י תו"ט סי'
שפ"ב ובש"ע א' בהג"ה) וטי שאמר למוהל למול וקדם אחר וטלו פטור
אבל אם גזלה מאביו חייב משמע מכל זה שאין חזק על המוהל ב"ב.
ומהרש"ל כיש"ש פ' החובל סי' ס' הביא דבריהם וכ' שאם רצה האב יחזור
בה ויוכל ליתן למוהל אחר למול. משמע שאין המוהל יכול לעשות אלא
שליח שני דהא בהלכות קידושין וגופן קי"ל דמילי לא טיטסרן לשליח
והנה כאן שאין שליחות מוחלטת עדיין עאכ"ב. ובפרט בנ"ד שהאב גילה
דעתו שלא יבא מוהל אחר. אבל מסופקני אם תרב יכול לשלוח מוהל אחר דהא
קי"ל אם לא טלו אביו ב"ד מצווין לסלו. ואיני יודע אם האחריות
למילה בזמנה ג"כ מוטלת על הב"ד. — (שוב ראיתי בשו"ת מהר"ת א"ז סי'
י"א שכתב שאין על האב תובה אלא להחזיק שיהא בנו גימול ואפי' אם
הא אומן. ודלא כהש"ך בת"ס שם וצע"ג ויעו' בתבואות שור ט"ז ב"ת ס"ק
י"ד ובקצות החושן סי' שפ"ב.) —

בז מצות שמחת יו"ט. איתא בפסחים ק"ט חייב אדם לשמח בניו ובני
ביתו ברגל שני' ושמחת בתוך ב' ונשים בטאי תני רב יוסף בבבלי בבבלי
צבעונים בא"י בבבלי פשתן טוהצין וב"ב הרמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט והט"ו
סי' תקכ"ט ס' ב' כיצד משמחן הקטנים נותן להם קליזות ואגוזים דהנשים

קונת לחן בנדים ותכשיטין. -הנה ידי שמתה זו יוכל לצאת בכל אופן
אף אם יעזוב את ביתו ויחיה במשך הי"ט בכפר.
אסגם גרסינן בטובת כ"ז ת"ר טעשה בר' אילעאי שחלך להקביל פני ר'
אליעזר רבו כלוד ברנל אסר לו אילעאי אינך טשובתי הרנל שהיה ר"א
אומר טשבת אני את וועצלנים שאין יוצאין מבתיהם ברנל שני' ושמתחל אתה
וביתך כו' איני והאמר ר' יצחק טנין שתייב אדם להקביל פני רבו ברנל
כו' ל"ק הוא דאזיל ואתי ביזמיה הא דאזיל ולא אתי ביזמיה לכאורה /
נראה דאף לצורך מצות אינו רשאי לצאת מביתו אם אינו יכול לשוב בו
ביום. אבל אם נעיינ בפסקיה נראה שרובם בכלם השטיטו דין זה רק
שחרטב"ם בחל' ת"ח פ"ה הל' ז' (וגם חרי"ף וזרע"ה) חביאו דתייב אדם
כו' והרטב"ם טביאו סתם בלי חילוק שעשה הש"ס לתרץ הא דר"א וכתב
עליו חב"ט דלא סגל לחרטב"ם הא דר"א. ונלע"ד דטב"ש לצורך טי"ה אין
בזה איסור אם יתרחק מביתו להיות בי"ט במקום אחר.

ג:

חשט איסור חמץ. הנה הכשרות בבית היהודי אינו חלוי בו
אלא באשתו ואע"ג שתוא אינו מרדק בעניני הכשרות ואינו נאמן בזה
כדאיתא בי"ד ט"י קי"ט הנה אשה יראת ה' היא תתהלל ואם היא
נאמנת יכול אדם להתארח אצלם בט"ש הרטב"ם פ"י סוה"ל טעשר הל' ה'
אבל בג"ד אף האשה לא יכלה לשום עין פקוח על מה שנעשה בטאכליה
ותנה המזהל אינו יודע בטי תליא הכשרות בבית הבעל-ברית וכוזודאי
אם בעל נפש הוא לא יאכל וישתה כלום בבית יהודי בזה ובפרט בחג
המצות שאיסור חמץ חמור הוא ובטשהו. וראוי לו שיקח עמו מצות ובשר מ"ג
סבשל או מסולת כדי ה' סעודות ויין וכל צרכי הסדר וגם קצת בלי
אכילה ושתייה. ואם אין לו פנאי לחקן כל זה וגם מבשירי המילה
ולנסוע אל הכפר כדי שיבוא שמה קושם שבת כוזודאי אסור לו ללכת שמה
לטול דהא קי"ל אין אוטרים לאדם חטא בשביל שיזכה תכרך והרי הוא
סזכה את הבעל-ברית שבנו ניסול לשמונה.

ד:

חשט איסור ספינה או ביטול תפלה בציבור וקריאת התורה.
דין הפלגה בספינה בשבת וי"ט דנו בה הרבה בפוסקים ומקור הדין מ"ג
ס"ס דשבת י"ט וקב"ב וקל"ט וטוש"ע סי' רט"ח ושל"ט וחרי"ג. ואיכא
פלוגתא דרבוותא בטעם הדין ולא אציע כאן כל הדברים האלה שדרך
בבושה הוא הענין הזה וכל הפוסקים שאכ"א בס"ד ביארו בצרכו כל
הסוגיות ודיעות הראשונים ותמעיינ בשו"ת תת"ס חלק ששי סי' צ"ז
ימצא שם טבואר באר היטיב שיטות הפוסקים בעיקר דין זה.

דיוני/מ"ג

הנה בדין הפלגה בספינה קטנה שאינה יוצאת מן הים לחתום אלא
תולכת בנהר מעבר לעבר לצורך מצוה ובפרט לצורך תפילת י"ש הרבה
שו"ת מן האחרונים יש מהן אומרים בהדיא ויש מתירין בהחלט וגם
יש שאינם מתירים אלא בתנאים ידועים.

האומרים שראיתי הם שו"ת תורת יאיר סי' קי"ב ל' בגדון שלו
(וכותב שם צדדים להתיר נבארם לקטן בס"ד). שו"ת עבודת הורשוני
סי' קכ"ג (והוא מתיר רק לרופא לצורך תולת, ומאחר שאפשר שיבא
שעת היתר לרופא מתיר לו נ"ב כדי להקביל פני המושל משום איבה)
הגחיד"א בכר"י סי' של"ט אות ה' בשם כמה פוסקים שלא זכיתי
לראותם בולט: הר"ר גבריאל שהשיג על בעל שו"ת שב יעקב (הובאו
דבריו ממשי שם בסי' ט"ז), הגרעק"א בסי' י"ג וזהו שואל ומשיב
במהדורא תליתאה ח"ב סי' רל"ח שהביא בקיצור נמרץ הרבה אומרים
והרבה מתירים והבריע לצד האומרים.

אצל המתירים בלי תנאי לא ראיתי אלא שו"ת שב יעקב הג"ל
(אלא שכתב בפירוש שלא כיוון דבריו אלא להלכה ושלא יעמיד
דבריו למעשה נגד דברי הגר"ג). והר"ר טיאה ז"ל בנו של הג' קרבן
נחנאל בס' נתיב חיים על ש"ע ט"י רט"ח.

אבל רוב המתירים לא רצו להתיר אלא בשקנה שביתה בין חשטות
בספינה. והמה הר"ר מרדכי זוסקינד רומנגורב ז"ל מלובלין בחשו'
סי' א' והג' קרבן נחנאל בג"ח הנ"ל ושו"ת שבות יעקב ח"ג סי' י"ז
וזהו מהר"י אסאד ז"ל בשו"ת יהודה יעלה תא"ח סי' נ"ח (ושם התיר
נ"ב אם חספינה תולכת ע"י חסרות עשן דהיינו שמלאכת הגוי היא
אב מלאכה) וזהו מהר"ח שיק ז"ל בחא"ח סי' ק"י (למי שרוצה לילך
אל ביהמ"ג לקרא בתורה מה שלא יכלו האחרים שם. ולקטן נדבר בס"ד
בענין מזכה את הרעבים בנוגע לנ"ד). ומעם קנין השביתה כתב מהר"ם ז'
הג"ל (מאחר שהטעם שכתב הר"ן בפ"ק דשבת משום תחומין לא שייך בנ"ד)
משום היבר ושלפ"ז אין כאן חשש דר"י דנראה כשט.

וזהו גוב"י בחניינא סי' ס"ט לא הבריע בדבר.

והנה רוב המתירים הקימו עוד תנאי שהביא גם החו"י לצד היתר
והוא שלא תלך הספינה בשביל ישראל וז"ל החו"י ואפשר אם היו
ספינות תולכות בבקר יום השבת בלאשה היתה ג"כ היתר טפי.
והשב יעקב כתב שרק יחא מותר אם אין הישראל עושה כלום ורק
הגוי מולך הספינה. - עו"כ החו"י גם לא נתבטל המניין אם יעמוד חוצה.

משא"כ בנ"ד דהא הוא משלים את הסגין. — והדבר דגן בשו"ת הג"ל על
דטיון נ"ד לתא דר"א שיחיד נבדו (ברכות כ"ז וזיטין ט"ז) דהא אף
התם הוא זיכור דרבים ואפשר שג"כ הוא בנ"ד.

הנה אף לעתידית אינו סותר דין עם הספינות הזלכת בלא"ה וגם

נכרים ספליגים שם ובמקרה שביתת בע"ט ב"ש. והנה בסופסוף אף
יתקיימו התנאים האלה דהא קרוב הוא לזדאי שבכפר נקטן אין כ"כ
דריסת רגל שימצאון שם דווקא בשעה צרכם גויים שאדיכין למעברתא
ועוד בענין קנין שביחה אפשר שהסוהל הזה עם הארץ זאינו יודע
בטיב ק"ש ועוד שבמש"ק בשצריך לספינה לקנות שם שביחה ב"ש
(וזה אפשר אם יחשוב בלבד בדאיתא בסי' ט"ז) ואפשר שבזמן הזה
לא חתיה המעברתא בעבר שהוא שם או לא חתיה קשורה בנטל (ובלא זה
אסור ליכנס בה בדאיתא בסי' של"ט).

והנה מלבד זה הלכה זו עצמה רופפת בידי שרבו האוסרים וגם
הנב"י לא רצה להבריע. — ועוד בענין חזרה בתב התו"י שהוא שרי
אם נוכל להחיר לילך דהא ג' דברים התירו סופן משום תתילתן וכתב
עליו בהנ"ה והיתר זה אינו ברור לי דהני ג' דברים הוי צרכי צבור
עב"ל אלמא חרב עצמו מסופק אם רשאים הם לאזור ואם לא נחיר החזרה
הנה לא קלענו אל המטרה אף אם נחיר תחליבה דהא לא יוכל למול
את תילד אחר צאתו מבהכ"נ בנחונג. — ועוד יש לי סניף לאסור בנ"ד
לעבור במעברתא דהא צריך שיעבור הוא עם הבעל-ברית ומאחר שאין
חאיש הזה מרדק ב"כ בעניני הדת נלע"ד שאין ללמד לו היתר כזה
דבוודאי נפיק מיניה חורבא.

גם יש לדקדק שאם יהיה אפי' אחד מבני הכפר מתלל שבת
בפרהסיא אפשר דאזיל לה צורך הטעות (אפי' לאותן פוסקים דסברו
דתפב"צ זקת"ת הוי מצוה לענין לעבור במעברתא) דהא פסקו החכם
צבי בסי' ל"ח והו' פרמ"ג בא"א סי' נ"ה ס"ק ד' דמוטר לתילול
שבת בפרהסיא אינו מצטרף לסגין. ואם יהיה שם אחד מש"כ הנה נכנס
הסוהל לספק איטור בלי שום תועלת מצוה. דאע"ג שכתב הר"ב בנין
ציון בחדשות סי' כ"ג שבזמן הזה אינם אלא בחיגיקות שנשכו לבין
הנכרים הנה ודא כתב זה בתוך החשובות שאינם תלכה למעשה. ועוד
לא זכיתי לרדת לסוף עומק דעתו ובמ"ח ז"ל אין דבריו טובים
דבשלמא מהשכ' הגרד"ק זצ"ל במלמד לתוקיל דא"ת סי' כ"ט גמח הג'
שואל ומשיב שמי שגולד באמקדיקא הוי בחיגיק שגמח הו' צ"כ

משום שביטוי לא תיז שם יראים ותורדים ולא יכלו הנולדים שם לראות ולדעת מנהג ישראל סבא, אבל במדינותינו שיש שם קהלה קדושה ויהודים שומרי דת ודין שיזכרו ללמוד ממעשיהם לפע"ד לא שייךדין תיגוק שנשבה לבין הנכרים. אלא דבנ"ד י"ל דאף אם מתללים שבת בכפרם הנה אין זה בפרהסיא דבעינן בפני עשרת מישראל והנה אין בכפר הזה יי ישראלים גדולים ולא שייך תשש זה בנ"ד.

אמנם שאר המעמים במקומם הם עומדים ואיני רואה מקום להתיר המעברתא. ולכאורה יש לפקפק מצד המנהג דהא במדינתנו אירע בב' כפרים הקרובים ממש זה לזה אלא שהנהר מפסיק ואין בא' מהם מניין אלא ביחד והתירו מו"ר הג' שליט"א ואמ"ו שליט"א ורבנים אשר לפניהם לעבור במעברתא ולחזור לביתם אמנם לע"ד אין הנדון דומה לראיה דהתם הוי שלא לבטל התמיד אבל בנ"ד נראה שאינם משתדלים תמיד שיהיה להם מניין ולפי זה אפשר שלא נקרא מזכה הרבים דשם לא ניתא לתו כלל. — וכו' נדחה הסת"ם שיק שתבאתי מנ"ד וגם הדמיון להא דר"א שיתורי עבדו.

והנה יתבטל המזהל מתפלה ביכור וקה"ת אם ילך לשם. אבל מזה אין טעם לאסור לו דהא לא שמענו ולא ראינו שמטעם זה יהא אסור למוהל להיות בשבת או בי"ט בכפר שאין שם מניין כדי למול שם. היוצא מדברינו אם יוכל ליקח עמו כל מאכליו לצורך י"ט ולטאא אדם שיסדר ההגדה לפני אשתו ובניו אין להורות לו איסור לילך אל הכפר למול שם.

ואם לא נתקיימו תנאים אלו אסור לו לילך וילד ביום א' דה"מ מאחר שאין האב מתרצה במוהל אחר ולא יכול לשלוח אדם שאין לו אשה ובנים. — כך נלע"ד להורות.

הק' יצחק בלאאמ"ו מתור"ד יואל.
יוסף נ"י פרעדנבורג.